

11 ביוני 2026

כ"ו בסיוון תשפ"ו

הנחיות לעונת הקיץ בגידולי השדה

אור רם ויואב גולן - מדריכי גידולי שדה, שה"מ, משרד החקלאות וביטחון המזון

בתום קצירי גידולי החורף וכבהמשך - בסיום גידולי הקיץ, העלנו על הכתב כמה נקודות, נושאים ודגשים לקראת תחילת תקופת עיבודי היסוד בשדות ותכנון הגידולים לעונה הקרובה, כמפורט להלן.

עשבייה

יש להקפיד על הדברת העשבייה בשולי השדות ובתוכם. לעיתים אנו עדים לטיפול מרושל ולוקה בחסר בעשביית השוליים בצדי דרכים וכבישים, ואף בתוך השטחים עצמם. פעמים רבות ניתן לראות כי על עשבים אלו מתפשט העשב הטפיל כשות השדות כמעט ללא הפרעה. עשבים אלו מהווים מקור עיקרי לאילוח השדות, ולכן יש לעשות ככל שניתן למנוע את צמיחתם ולשמור על שולי השדות נקיים. במקרה שהעשבייה כבר גבוהה באופן המקשה על ביצוע ריסוס או עיבוד קרקע - מומלץ לשלב כיסוח לפני הריסוס או העיבוד. עניין זה בעל חשיבות כפולה ומכופלת כשמדובר בעשבים קשי הדברה, כמו קייצת, ארכובית שבטבטית, עשבים רב-שנתיים כחבלבל, ודגני קיץ כדורת ארס צובא (כוסאב).

בשדות המיועדים לאי-עיבוד או שמתוכנן בהם עיבוד מאוחר יותר בעונה - יש למנוע את השיבוש ואת כיסוי השטח בעשבים, כדוגמת ירבוז, ינבוט, סולנום זיתני והגא, באמצעות ריסוס בעיתוי הנכון. בשדות שבמהלך הגידולים האחרונים השתבשו בעשבייה (חבלבל, סעידה, קייצת, פרטניון, ארכובית, ינבוט, הגא, סולנום זיתני ודגניים קשי הדברה), או שנוגעו במזיקים ובמחלות (אסכוכיטה, עש הקמה בחיטה) - מומלץ לחרוש ולייבש, תוך הקפדה על הצנעה טובה של שאריות הגידול. במועד זה מומלץ לשלב במחזור הדברת העשבים גם תכשירי הדברה 'הורמונליים', כדי למנוע התחדשות מהירה של עשבים קשי הדברה אלו, ומומלץ לשקול את ריסוסם גם בשטחים המתוכננים לעיבוד. עם זאת, אין לשכוח כי לתכשירים אלו שאריות גבוהה בקרקע, והם עלולים לפגוע בנביטה ובהתפתחות של הגידול העוקב, ולכן יש להשתמש בהם בטווח הזמן המותר מהגידול העתידי (טומהוק ודומיו - 3 חודשים לפחות; "אלבריס" - חודש וחצי לפחות). כמו כן, יש להיזהר מפגיעה בגידולים שכנים ביישום תכשירים אלו.

לעיתים חווים כשלים בהדברתה של עשביית הקיץ, והם נגרמים מכמה גורמים אפשריים: עיתוי לא מתאים מבחינת הטמפרטורה או הגיל הפנולוגי המאוחר, עשבים בעקת מים, ריסוס שלא בוצע באופן מוקפד (בטיפות קטנות ובתוספת משטח), מינון שגוי או שאינו תואם את מצב העשב. נדרשת הקפדה יתרה על כללי הריסוס, ובכל מקרה, כדאי להיוועץ במדריכים לגבי התאמת התכשירים להדברת העשבים.

תכנון מחזור שטחים וגידולים

יש לנסות ולתכנן מחזור רב-שנתי, תוך התייחסות לנושאים כמו הדברת עשבייה, מחלות, מזיקים וייעוד השטח (פלחה, גידולי תעשייה, ירקות וכו'). יש להתחשב בגורמים שונים, כגון נברנים, בעיות קרקע, מחזור גידולים, מחזור עיבודים וכו'. כמו כן, נדרשת הקפדה על מחזור תקין ועל גידול חוזר באותה חלקה בהתאם למעקבות המצוינת בהנחיות הגידול השונות, כך לדוגמה, כדאי לבחור לגידול ירקות (אבטיח, עגבניות לתעשייה) כרב של חיטה לגרגרים (גידול המייבש את הקרקע), ובסופו לעבד באמצעות חריש או משתת עמוק; לשושניים מומלץ כרב קטניות: תלתן או בקיה, ולעבד גם כן באמצעות חריש או משתת עמוק. רצוי להשאיר את השטח "פתוח/חשוף" למשך 4-6 שבועות לפחות, כדי שהאדמה והרגבים יתייבשו ו"יישרפו/יתבשלו" היטב בשמש. בסתיו אפשר להכין את השטח לקראת הגידול (זיבול בקומפוסט, דישוני יסוד וכו'). אם נוצרו רגבים גדולים לאחר החריש, והגידול מיועד לזריעה או לשתילה באמצע החורף - אפשר להמתין לגשמים הראשונים, שיסייעו לפירור טוב יותר של הרגבים.

עיבודים

גם בפלחה, בדומה לשלחין, כדאי לשלב עיבוד מעמיק אחת לכמה שנים, בהתאם לשיקולי המחזור, לממשק הזיבול, לניסיון במשק ולבעיות שהתעוררו במהלך העונה האחרונה, ויש לכך חשיבות במיוחד בשדות שנקצרו או נקטפו כשהקרקע הייתה רטובה ונוצר בהם הידוק רב. יש להתייחס בכובד ראש לכל נושא העיבודים, כולל אי-פליחה ואפס עיבוד (No-Till), ולתכנן אותם מחד מתוך ראייה של עיבוד משמר ומניעת סחף קרקע, ומאידך מתוך התחשבות בשיקולים נוספים, כמו מניעת התבססות עשבייה קשת הדברה. כדאי וראוי להמשיך ולשלב את שיטת ה"אפס עיבוד" בהתאם לניסיון במשק ובאזור בשנים האחרונות. בנוסף, רצוי לשלב שיטות עיבוד מופחת, כדוגמת קלטור כבד ומעגלות, דיסוק ומעגלות, משתת ערוגה וקלטור, קלטור ערוגה ועיבוד שורה (Row-Till), כאמצעים לחיסכון בעיבודים יקרים ושוחקי קרקע, כמו החלקה ותיחוח.

מכרסמים

הנגיעות במכרסמים (נברנים, עכברים) אינה אחידה בין האזורים, המשקים והחלקות השונות. נראה שישנן חלקות ללא נזקים כלל, ולעומתן ישנן חלקות עם בעיות ונזקים קשים, במיוחד בגידולים רב שנתיים כמו אספסת או בחלקות דו-גידול שנזרעו בשיטות של מינימום עיבוד. מומלץ לגלות ערנות ולבצע לפי הצורך טיפול ברוש 80 בשולי השדות ובקווי הברזים שאינם מעובדים. כמו כן, בביצוע העיבודים יש להתחשב בהימצאותם של גידולים הרגישים למכרסמים בחלקות הסמוכות, ולשקול לבצע עיבוד רק לאחר שהם מסתיימים, כדי למנוע בהם נזקים אפשריים.

דישון בדשן אורגני (בזבל ובקומפוסט)

לתוספת של דשנים אורגניים בשדות יש חשיבות הן מההיבט של תוספת רכיבי הזנה לקרקע (זרחן, אשלגן ועוד) והן מההיבט של שיפור מבנה הקרקע. עם זאת, קיימים לכך גם חסרונות, כמו היתכנות של "יבוא"

עשבים רעים מהזבל לחלקה. לפיכך, יש לגלות ערנות להופעת עשבים שוטים שאינם נפוצים באזור, ולהקפיד על הדברת עשבים טובה ויעילה בעונה שלאחר הזיבול. מומלץ להצניע 1-1.5 קוב זבל לשנה. ניתן להוסיף 1 קוב של זבל עופות לכל 2-3 קוב של זבל בקר, כדי להגביר את זמינות החנקן בקרקע, במיוחד בשלבים הראשונים של החורף. את הזבל או הקומפוסט יש להצניע מיד לאחר הפיזור, בהתאם להנחיות המשרד לאיכות הסביבה, שכן יש חשיבות רבה להצנעת חומר אורגני רטוב (במצבו המקורי) ולמניעת הפסדי חנקן ביישום בשטח.

בדיקות קרקע למתן המלצות דישון לקראת גידולי הסתיו ולבחינת מליחות הקרקע

מומלץ להשתמש בכלי חשוב זה כדי לבחון את רמת הפוריות והמליחות של החלקות, ולהסתמך על התוצאות בתכנון להמשך.

מועד הדיגום: לפחות כחודש לפני המועד המתוכנן ליישום הדשן.

בדיקות: זרחן בשכבת חריש לכל הגידולים; זרחן ומליחות (כולל אשלגן) בשכבת חריש לקראת שלחין (גד"ש וירקות); מליחות בכל חתך הקרקע בחלקות מלוחות (בשל מי תהום גבוהים או מכל סיבה אחרת) ולקראת גידולם של גידולים הרגישים במיוחד למליחות.

כלי דיגום: מקדח הולנדי.

החלקה הנדגמת: שטח שגודלו עד 200 דונם, וממשק הדישון וההשקיה בו אחיד.

שיטת הדיגום לבדיקות פוריות הקרקע: דוגמים קרקע מעומק 0-30 ס"מ (שכבת חריש) באמצעות מקדח נעיצה. עוברים בשדה ב'זיג-זג' ונוטלים 15-20 נעיצות/מנטלים. בחלקות החשודות ברמת מליחות גבוהה דוגמים עד עומק של 120 ס"מ (בשכבות 30-60, 60-90, 90-120 ס"מ), תלוי בעומק בית השורשים של הגידול. את כל הקרקע שהעלה המקדח מכניסים לדלי. ניתן להסתפק במחצית ממדגמי הקרקע הנלקחים משכבות הקרקע העמוקות לעומת השכבה העליונה. בסוף דיגום החלקה מערבבים היטב את האדמה ומכניסים כמות של כ-1 ק"ג לשקית נייר, כל שכבה תעורבב בנפרד ותוכנס לשקית אחרת. יש לציין על השקית את פרטי החלקה ואת עומק הדיגום.

רישום: על השקית יש לרשום: תאריך, שם המשק, החלקה, עומק הדיגום, גידול מיועד וכרב. לדגימות יש לצרף רשימה מרוכזת של כל המדגמים.

בהצלחה וקיץ קל, נעים ושקט לכולנו!

האמור לעיל הינו בגדר עצה מקצועית בלבד ואינו מהווה חוות דעת מומחה לצורך הצגה כראיה בהליך משפטי. על מקבל העצה לנהוג מנהג זהירות, ושימוש או הסתמכות על המידע המופיע לעיל הינו באחריות מקבל העצה בלבד. בכל הנוגע לתכשירי ההדברה - יש לעיין בתווית התכשיר ולפעול על פי ההוראות והמינונים המופיעים בה. אין להעתיק, להפיץ או להשתמש במסמך זה או בחלקים ממנו לצורך הליך משפטי כלשהו, ללא אישור מראש ובכתב של החתומים.

© שה"מ הוצאה לאור, 2026, עריכה לשונית: עדי סלוניקו

הקריה החקלאית, ראשון לציון

